Грабазій Іван Андрійович
Доцент кафедри ОРД ННІКМ
Харківського національного
університету внутрішніх справ
кандидат юридичних наук

О.О. Козленко
здобувач Харківського національного
університету внутрішніх справ

УДК 343.125

ОСОБЛИВОСТІ ВИЯВЛЕННЯ ОПЕРАТИВНИМИ ПІДРОЗДІЛАМИ ОВС ЗЛОЧИНІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ З ОБІГОМ ПОРНОГРАФІЧНИХ ПРЕДМЕТІВ В МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ

У статті зроблено спробу дослідити особливості виявлення злочинів, пов'язаних з обігом порнографічних предметів в мережі Інтернет. Визначені та класифіковані способи виявлення осіб, які розповсюджують та збувають порнографічні предмети через мережу Інтернет. Досліджені сучасні можливості виявлення осередків злочинного розповсюдження порнографії за допомогою сучасних комп'ютерних програм.

Ключові слова: *обіг порнографічної продукції, мережа Інтернет, виявлення злочинів, оперативні підрозділи ОВС.*

В статье исследованы особенности выявления преступлений, связанных с оборотом порнографической продуции в сети Интернет. Определены и классифицированы способы выявления лиц, которые распространяют порнографическую продукцию через сеть Интернет. Исследованы возможности современных компьютерных программ для обнаружения фактов распространения порнографи с использованием сети Интернет.

Ключевые слова: *оборот порнографической продукции, сеть Интернет, выявление преступлений, оперативные подразделения ОВД.*

In the article the features of detection of crimes related to trafficking in pornography Products of the Internet. Identified and classified ways to identify individuals who are spreading pornography via the Internet. The possibilities of modern computer programs to detect the facts of the spread of pornography via the Internet.

Key words: *turnover of pornographic production, the Internet, revealing crimes, the operational units of police Ukraine.*

Постановка проблеми. Науково-технічний прогрес у сфері комп'ютеризації та інформатизації призводить до появи нових способів вчинення злочинів, пов'язаних з обігом порнографічних предметів, що змушує шукати нові способи їм протидіяти.

Специфіка даних злочинів, а саме їх латентність, що обумовлена відсутністю потерпілої сторони, зумовлює необхідність та, в деякій мірі, безальтернативність використання оперативно-розшукових заходів та засобів у їх виявленні. Особливо, якщо отримана інформація вказує на наявність кваліфікуючих ознак злочину, передбачених у ч.ч. 3, 4, 5 ст. 301 КК України.[1] Адже, у такому разі, такі дії відносяться до категорії тяжких злочинів, що дає право застосовувати увесь комплекс оперативно-розшукових заходів та засобів для їх виявлення. Саме тому дослідження цієї проблеми не викликає сумніву щодо його актуальності

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Проблематику боротьби зі злочинами, пов'язаними із обігом порнографічної продукції розробляли, зокрема, такі українські та російські науковці: С.В. Хільченко, Д.Г. Паляничко, А.В. Ландіна, О.П. Рябчинська, О.О. Соловей, О.В. Швед, В.А. Губанов, І.І. Дзюба, В.М. Шерстюк В.О. Владіміров, П.Ф. Грішанін, І.М. Даньшин, С.Ф. Денисов, О.О. Дудоров, О.П. Дьяченко, М.А. Єфімов, О.М. Ігнатов, М.Й. Коржанський, Н.Ф. Кузнєцова, П.С. Матишевський, П.П. Михайленко, В.О. Навроцький, А.Х. Степанюк, М.Д. Шаргородський, С.С. Яценко та інші., які зробили значний внесок у розвиток теорії та удосконалення практики виявлення,

злочинів, пов'язаних із обігом порнографічної продукції. Проте, у їхніх працях не розкрито особливостей виявлення злочинів, пов'язаних із обігом порнографічної продукції в мережі Інтернет. Причиною цього є те, що існуючі наукові розробки проводилися в інших історичних умовах, правових та соціальних реаліях, й об'єктивно не могли врахувати особливостей сьогодення.

Тому **метою** даної статті є висвітлення особливостей виявлення злочинів, пов'язаних із обігом порнографічної продукції із застосуванням мережі Інтернет в сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу. Удосконалення технології комунікаційних мереж дало можливість: упровадити новітні інформаційні розробки в повсякденне життя мільйонів людей; досягти глибоких змін у різноманітних сферах суспільства; посилити інтернаціоналізацію сучасного світу; запобігти фрагментації суспільства та індивідуалізації пізнання; зміцнити демократичні засади розвитку, домогтися суспільного зімкнення та включення широких мас у єдиний соціальний простір; забезпечити подальший розвиток людського потенціалу, але разом з тим створило колосальні умови для обігу порнографічної продукції в мережі Інтернет. [2]

Виходячи з цього, ми будемо розглядати особливості виявлення злочинів, пов'язаних з обігом порнографічних предметів у запропонованій нами послідовності.

Отже, виявлення факту розповсюдження або збуту предметів порнографічного характеру відбувається у ситуації повної відсутності даних про особу, яка скоює такі дії. Адже переважно розповсюдження порнографії здійснюється через мережу Інтернету, що гарантує розповсюджувачу та споживачеві анонімність, відносну доступність способів її оприлюднення та отримання. Це сприяє широкому споживанню предметів порнографічного характеру, ускладнюючи пошук розповсюдників та реалізаторів такої продукції, тим більш, якщо вони громадяни інших країн, які використовують

мережу Інтернету для збуту, розповсюдження, замовлення або споживання порнографічних творів. [3].

Суб'єктів віртуального простору Інтернет-мережі умовно можливо поділити на наступні категорії: 1) провайдери; 2) менеджери; 3) споживачі мережевих послуг. Усі ці суб'єкти представляють оперативний інтерес, оскільки кожен з них є або злочинцем або свідком.

Найчастіше використовуються мережеві сервіси WWW і E-mail. У останній час доступ до інтернет-сторінок або до окремих її частин може бути обмежений паролем. У випадках використання електронної пошти для надсилання рекламних повідомлень (спамів), злочинці часто застосовують чужі електронні скриньки, користуючись їх адресами. Це є тими реальними перешкодами, які не сприятимуть скорому виявленню злочинців. Але, правоохоронцям слід мати на увазі відомості про сучасні можливості виявлення осередків злочинного розповсюдження порнографії.

1. Спеціальна комп'ютерна програма «Child Exploitation Tracking System» яка є автоматизованою системою відстеження усіх шляхів, по яким у мережу надходить порнографія. Ця програма дозволяє виявити перше джерело, звідки почав розповсюджуватися файл з порнографією. За її допомогою можливо встановити комп'ютери, до яких ці файли надходили, та сервери, які зберігають ці файли. Недоліком є те, що програма не може назвати особу, яка надала команду щодо розповсюдження відповідного файлу.

2. Програми біометричного сканеру, за їх допомогою можливо в автоматичному режимі ідентифікувати певні ознаки тіла людини (статеві органи), і відповідно блокувати подальше розповсюдження файлу у мережу Інтернету. Біометричний сканер деякий час зберігає заблокований файл в архіві з зазначенням шляхів його надходження, а після ці файли знищуються, хоча їх можливо зберегти шляхом копіювання на електронні носії інформації або на жорсткий диск комп'ютера.

3. Програма «G-8», дозволяє створювати інформаційну базу файлів порівняльних зображень. Тобто програма автоматизовано обробляє файли з

зображеннями порнографічного характеру і з певного масиву файлів відокремлює однакові (ідентичні) із зазначенням їх кількості та джерел надходження.

4. Програми щодо проведення моніторингу чатів дозволяють виявляти групи користувачів, які приймають участь в обороті порнографії [4].

Одним з «позитивних» моментів розповсюдження порнографічної продукції через мережу Інтернет є те, що законодавство дозволяє у межах ініціативного пошуку (без дозволу суду) отримувати інформацію з Інтернет-форумів, у яких листування виставлено для загального доступу. У цьому випадку буде доцільним використання перевіреного методу – «ловля на живця», або використання добровільної допомоги громадян, застосовування агентурного методу тощо.

Виявлення осіб, які розповсюджують та збувають порнографічні предмети через мережу Інтернет, може здійснюватися різними способами:

1) за рахунок застосування оперативно-розшукових методів (за допомогою осіб, які конфіденційно співробітничають з ОВС);

2) шляхом самостійного пошуку оголошень або інформаційних повідомлень в мережі Інтернет від осіб, які можуть бути причетні до такої злочинної діяльності;

3) шляхом свідомої публікації неправдивих повідомлень про купівлю або продаж порнографічної продукції;

4) шляхом створення спеціальних «сайтів-пасток» тощо.

Поширене використання мережі Інтернет у протиправній діяльності зумовило активізацію розробки науково-практичних рекомендацій щодо протидії окремим видам злочинів. Так, заслуговують уваги методичні рекомендації щодо протидії злочинної діяльності осіб, які розповсюджують наркотики за допомогою всесвітньої мережі Інтернет, розроблені колективом авторів: О.В. Кириченка, О.М. Міщанинеця, О.В. Шамари та О.М. Юрченка. [5]. Не зважаючи на те, що рекомендації розроблені для протидії злочинам у сфері незаконного обігу наркотичних засобів, основні їх

положення, шляхом аналізу з використанням власного практичного досвіду можуть бути застосовані для розробки базових рекомендації для інших видів злочинної діяльності, яка здійснюється з використанням мережі Інтернет, і тому числі і для визначення основ протидії злочинам, пов'язаним з обігом порнографічних предметів.

Отже, пошук інформації протиправного характеру в мережі Інтернет, може здійснюватися за допомогою пошукових систем (Google, Yandex та ін.). Виявленню підлягають як повідомлення, оголошення, коментарі, пропозиції на публічних он-лайн ресурсах (форуми, дошки оголошень, соціальні мережі, блоги), так і спеціально створених сайтах. У залежності від виду злочину, який підлягає виявленню, в пошуковий запит необхідно включати ключові слова, характерні для даного виду діяльності (наприклад, для пошуку повідомлень протиправного характеру, опублікованих особами, які вчиняють розповсюдження чи реалізацію порнографічних предметів, характерними ключовими словами можуть бути: «порно», «секс», «трах», «анал» тощо. Як правило, при перегляді повідомлень, оголошень або коментарів, можна знайти повідомлення протиправного характеру, та зв'язатися з їх автором у той чи інший спосіб.

Іншим способом пошуку інформації протиправного характеру є свідома публікація повідомлень про розповсюдження чи збут порнографічних предметів. З цією метою, доцільно, опублікувати ряд повідомлень на безкоштовних онлайн-дошках повідомлень, в коментарях до повідомлень на певних веб-сайтах, або на тематичних форумах та чекати пропозицій протиправного характеру. Під час встановлення контактів із особами, які можуть бути причетними до протиправної діяльності через мережу Інтернет, необхідно дотримуватись базових принципів конспірації:

а) за можливості не використовувати службові комп'ютери та Інтернет з'єднання, оскільки, не виключені додаткові контрзаходи з боку злочинців на предмет перевірки клієнта на причетність до правоохоронних структур;

б) використовувати виключно нові персональні комп'ютери, з новою операційною системою, не зберігати на них будь-які документи, які можуть свідчити про службову діяльність особи;

в) користуватися бездротовим доступом до мережі Інтернет, бажано мобільним Інтернетом операторів мобільного зв'язку, що працюють за передплатою (без контракту), (наприклад Life), для реєстрації якого не потрібні паспортні або інші дані його користувача.

Головною умовою припинення правопорушень, що вчинюються із використанням мережі Інтернет, є встановлення особи злочинця. Після налагодження контакту зі злочинцем та отримання протиправної пропозиції, за допомогою технічних можливостей мережі здійснюється встановлення його місце перебування та комп'ютера, яким він користувався.

Отже, встановлення особи зловмисника, після отримання інформації про здійснення протиправної діяльності у мережі Інтернет напряму пов'язане із встановленням:

- IP-адреси, під якою комп'ютер працював в мережі Інтернет;

- провайдера Інтернет послуг, до мережі якого належить IP-адреса, з використанням якої здійснювалася протиправна реалізація порнографічної продукції;

- встановлення місця знаходження персонального комп'ютера, який мав доступ до Інтернет у вказаний час під встановленою IP-адресою.

Так, інформація щодо розповсюдження або збуту порнографічних предметів, що міститься на відповідному веб-сайті, фізично розміщена на комп'ютерному обладнанні, яке працюючи в мережі Інтернет використовує універсальну IP-адресу – ідентифікатор. Крім цього, веб-сайт на якому розміщено подібну інформацію, окрім IP-адреси має веб-адресу – алфавітно-цифрового позначення, яка називається доменним ім'ям і також є унікальною в мережі Інтернет.

Створення нескладного веб-сайту (при наявності доступу до мережі Інтернет, IP-адреси та доменного ім'я) потребує від користувача відповідного

програмного забезпечення та обладнання, спеціальних знань та навичок. В зв'язку з чим користуються попитом така послуга інтернет-провайдерів і реєстраторів доменних імен як хостінг (hosting) – забезпечення доступу до мережі Інтернет шляхом надання:

1) дискового простору для розміщення фізичної інформації замовника на комп'ютерному обладнанні компанії (так званий віртуальний веб-сервер);

2) віртуального серверу як емулятора фізично окремого сервера;

3) фізично окремого сервера;

4) місця у спеціальному приміщенні провайдера для обладнання клієнта.

Висновки. На підставі проведеного дослідження можна стверджувати, що складовими ефективної боротьби оперативних підрозділів ОВС України з обігом порнографічної продукції в мережі Інтернет, є адаптація існуючих прийомів виявлення даних злочинів відповідно до умов сьогодення, із урахуванням сучасної архітектури інформаційних технологій та впровадження в практичну діяльність правоохоронних органів спеціальних комп'ютерних програм для виявлення осередків злочинного розповсюдження порнографії за допомогою мережі Інтернет.

Список використаних джерел.

1. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / Бойко А.М., Брич Л.П., Грищу к В.К., Дудоров О.О. та ін. ; За ред. Мельника М.І., Хавронюка М.І. - [6-те вид., перероб. та доповн.] - К.: Юридична думка, 2009. -849с.
2. Добровольська А. Глобалізація інформаційного простору: адаптація України до загальносвітових тенденцій [Електронний ресурс] / А. Добровольська / Інтернет-холдинг Олега Соскіна. – Режим доступу: http://soskin.info/ea/2005/9-10/20050918.html. – Назва з екрана.
3. Жилін Є.В. Особливості профілактики виготовлення, розповсюдження та збуту предметів порнографічного характеру // Попередження злочинів

суб'єктами оперативно-розшукової діяльності : матеріали наук.-практ. конф. (Харків, 17 грудня 2010 р.) / МВС України, Харк. нац. ун-т внутр. справ. – Х. : ХНУВС, 2010. – С. 206-209

4. Шендрик В.В., Сафронов С.О., Крєпаков І.О., Жилін Є.В. Боротьба з порнографією: криміналістичні та оперативно-розшукові аспекти. Науково-практичний посібник. – Харків, 2010. – 216 с.
5. Кириченко О.В. Методика виявлення та документування злочинної діяльності осіб, які розповсюджують наркотики за допомогою всесвітньої мережі Інтернет: Методичні рекомендації / О.В. Кириченко, О.М. Міщанинець, О.В. Шамара, О.М. Юрченко. – Київ: Міжвідомчий науково-дослідний центр з проблем боротьби з організованою злочинністю при Раді національної безпеки і оборони України, 2014. – 55 с.